

İNSAN YAŞAMINDA YENİ BİR DÖNEM: BELİREN YETİŞKİNLİK

Hasan ATAK*, Figen ÇOK**

ÖZET

Amaç: Son yarım yüzyılda, sanayileşmiş ülkelerde 18-29 yaş arasındaki birçok insanın yaşam deneyimleri ciddi bir biçimde değişmiştir. Bu gözden geçirme yazısında yeni bir yaşam dönemi olduğu iddia edilen “beliren yetişkinlik” dönemi kavramsal olarak incelenmektedir. **Yöntem:** “Beliren yetişkinlik”, “beliren yetişkinler”, “yetişkinliğe geçiş” anahtar sözcükleri ile makale taraması yapılmış, gözden geçirilerek tartışılmıştır. **Bulgular:** Bu yaş grubundaki insanlar yirmili yaşların başında evlenmek ve anababa olmak gibi rollerle belirlenen “yetişkinliğe” geçmek yerine, bu geçişleri en az yirmili yaşların sonuna kadar ertelemekle ve bu dönemi kendini keşfetmekle ve aşk, iş ve dünya görüşü gibi kimlik konularında farklı olanakları denemekle geçirmektedir. Bu bağlamda, ergenlik ve yetişkinlik arasında “beliren yetişkinlik” adı verilen yeni bir dönem oluşmuş görünmektedir. Beliren yetişkinliğin yalnızca yetişkin rol ve sorumluluklarının yirmili yaşların sonuna kadar ertelenmesine izin verilen kültürlerde görüldüğü ileri sürülmektedir. Bu nedenle evlenme yaşının yüksek olduğu, çeşitli seçeneklerin var olduğu, liseden sonra eğitime ve lisansüstü eğitime devam eden insanların çok olduğu çevrelerde görülmektedir. **Tartışma:** Beliren yetişkinliğin tüm dünyada en azından belirli yaşam koşullarına sahip bireyler arasında gelecek yarım yüzyılda normatif bir yaşam dönemi olabileceği söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Beliren yetişkinlik, beliren yetişkinler, yetişkinliğe geçiş

SUMMARY: A NEW PERIOD IN HUMAN LIFE: EMERGING ADULTHOOD

Objective: In the last half century, life experiences between ages 18 to 29 have changed dramatically in industrialized societies. In this review paper, “emerging adulthood” as proposed as a new life phase is conceptually investigated. **Method:** Articles was searched by the key words of “emerging adulthood”, “emerging adults”, “transition to adulthood”, and selected articles were reviewed and discussed. **Results:** Instead of entering adulthood as marked by marriage and parenthood in their early twenties, most people now postpone these transitions at least until their late twenties. They try out different possibilities in love, worldview and work. Essentially, it seems a new developmental stage so called “emerging adulthood” has been emerged between adolescence and young adulthood. Emerging adulthood is suggested to exist only in cultures that postpone entry into adult roles and responsibilities. Therefore emerging adulthood is observed in settings where the age of marriage is high, different options exist and the proportion of young people attending higher education after high school, and postgraduate education are high. **Discussion:** It can be said that emerging adulthood could be normative life period in all over the world at least among certain life conditions in the next half century.

Key words: Emerging adulthood, emerging adults, transition to adulthood

GİRİŞ

Günümüzde insanın gelişim evrelerini inceleyen çalışmalar eskiye oranla çok daha disiplinlerarası bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir. Galambos ve Tilton-Weaver’a (2000) göre bu çalışmalar “değişim”, “bağlam” ve “toplum” odaklı bir bakış açısıyla gerçekleştirilmektedir. Özellikle ergenlik sonrası ve yetişkinliğe geçiş konusunda yapılan araştırmalarda toplumsal ve kültürel etkenler dikkate alınarak, gençliğin bir geçiş evresi olmadığı, tersine bağımsız bir yaşam evresi olduğu vurgulanmakta ve bu yaşları tanımlayan yeni kavramlar ortaya atılmaktadır. Bunlardan en önemli olanları “beliren yetişkinlik (emerging adulthood)” (Arnett 2000), “yetişkinimsi (adulthood)” (Galambos ve Tilton-Weaver 2000) ve “psikolojik yetişkinlik (psychological adulthood)” (Cote 2000) kavramlarıdır. Bu çalışmanın konusu ergenlikle genç yetişkin-

lik arasında var olduğu ileri sürülen bu kavramlardan bilimsel alanyazında en çok kabul gören beliren yetişkinlik kavramının incelenmesidir.

Son yarım yüzyılda yetişkinliğe geçişte, ortalama 18- 29 yaşlar arasındaki bireylerin ve hatta yetişkinlerin rollerinde değişiklikler olmaya başlamıştır. Evlilik, anababa olma, eğitimi tamamlama ve kendine ait bir evde yaşama gibi yetişkinliğe geçiş belirleyicileri daha erken yaşlardan yirmili yaşların sonuna doğru ilerlediği için, bu değişiklikler 18-29 yaşlar arasındaki bireylerin gelişimlerinin doğasını da değiştirmiştir. 18-29 yaşlar arasındaki bireylerin, yetişkin yaşamlarına girdikleri ve yetişkinlik rollerini üstlendiklerine ilişkin kesin kanıtlar da bulunmamakta ve bu yaşlardaki bireylerin özelliklerinde çok büyük farklılıklar göze çarpmaktadır (Arnett 2000, 2004). Bu niteliksel farklılıklardan dolayı, bu dönem “beliren yetişkinlik dönemi (emerging adulthood)” olarak adlandırılmıştır.

*Dr. (Ph.D), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

**Prof. Dr. (Ph.D), Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara

Bu dönemde, ne çocukluğun bağımlılığı tamamen bırakılmıştır; ne de yetişkin sorumluluğu tümüyle kabul edilmiştir. Sanayileşmiş ülkelerdeki pek çok genç insan, bu dönemde aşk, iş ve dünya görüşü gibi konularda yaşamlarında temel değişikliklere neden olacak seçimlerde bulunurlar (Arnett 2000). Beliren yetişkinliğin yeni bir gelişimsel dönem olarak öne sürülmesi, araştırmacıları bu dönemi gelişimsel, kuramsal ve görgül olarak araştırmaya yöneltmektedir. Bu dönemin gelişimsel açıdan ele alınması, araştırmacıların hem bireylerin yaşadığı içsel değişikliklere ve değişmezliklere odaklanmasını, hem de bireylerin gelişimsel yönelimlerindeki farklılıklara ve insan yaşamında gelişimi değiştiren etkilere odaklanmasına yol açmaktadır. Bu dönemin daha iyi anlaşılması için bu dönemin ortaya çıkışında sosyo-kültürel bağlamdan söz etmekte yarar vardır.

Beliren Yetişkinliğin Oluşumunda Sosyo-Kültürel Bağlamın Önemi

Beliren yetişkinlik, yalnızca çok yakın geçmişte, bazı kültürler için ve belirli koşullarda varolmuş olan bir dönem olarak görülmektedir. Kültürel açıdan bakıldığında, ilk olarak bu dönemin yalnızca yetişkin rollerinin ertelenmesine izin veren kültürlerde görüldüğü söylenebilir (Arnett 2000, Arnett ve Eisenberg 2007, Nelson 2003). Bilginin önemli olduğu bu toplumlarda bireyler genellikle, yirmili yaşlarından otuzlarına kadar eğitim yaşamlarına devam etmekte ve evlenme ve ana-baba olma gibi yetişkinliğe geçişi simgeleyen roller ertelenmektedir. İkinci olarak; herhangi bir ülkede belirli bir "beliren yetişkinlik yaş aralığına" sahip alt kültürler olabildiği gibi, belirli bir "beliren yetişkinlik yaş aralığına" sahip olmayan kültürler de olabilir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Mormonlar tüm Amerika'ya göre çok daha kısa bir beliren yetişkinlik dönemi yaşıyor görünmektedir (Nelson 2003).

Arnett'e göre (2007), ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerde, kentsel ve kırsal bölgeler arasında açık kültürel farklılıklar vardır. Çin ve Hindistan gibi ülkelerin kentlerindeki insanların, kırsallarındaki insanlara göre beliren yetişkinliği yaşamaları daha olasıdır. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde kentlerde yaşayan insanlar, kırsal alandaki genç insanlara göre daha geç evlenirler ve daha geç çocuk sahibi olurlar. Ayrıca, kentte yaşayan bireyler daha fazla ve

daha nitelikli eğitim alırlar ve meslek seçimi, yaşam tarzı ve eğlenme gibi konularda daha geniş seçenekleri vardır. Bunun tersine, gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlarındaki genç insanlar düşük düzeyde eğitim almakta, erken evlenmekte ve tarım dışında çok az iş seçeneğiyle karşılaşmaktadır. Ek olarak, bu dönemin yaşanmasında toplumsal sınıf genel kültürel yapıdan daha önemli olabilmektedir (Arnett 2004). Orta sınıftan ya da daha üst sınıftan olan genç insanlar, işçi sınıfı ya da daha alt sınıftan olan genç insanlara göre beliren yetişkinliğin araştırma olanaklarına daha fazla sahiptirler. Bu dönemin varlığını inceleyen bazı çalışmalar, azınlık kültürlerinde ve toplulukçu kültürlerde beliren yetişkinlik döneminin kısa bir dönem olarak yaşanmakta olduğunu göstermektedir (Donoghue ve Stein 2007). Dünya ekonomisinin küreselleşmesiyle önümüzdeki on yıllarda, beliren yetişkinliğin hemen hemen tüm dünyada yaşanması olası görünmektedir (Arnett 2004).

Beliren Yetişkinlik Döneminin Ayırt Edici Özellikleri

Tanner'a göre (2006), beliren yetişkinlik yeni bir yaşam dönemini temsil etmekte ve bu dönem yalnızca döneme ait özelliklerle tanımlanmakla kalmayıp, daha önceki ve daha sonraki gelişim dönemleriyle ilişkilendirilmelidir. Bu bağlamda beliren yetişkinlik dönemi hem ergenlikten, hem de yetişkinlikten farklıdır ve bu dönemdeki bireylerin kendilerine özgü özellikleri vardır (Arnett 2004).

Beliren yetişkinlik kimlik arayışı dönemidir
Beliren yetişkinliğin bir yaşam dönemi olarak ele alınması, aşk, iş ve dünya görüşü olmak üzere üç temel boyutta kimlik keşfini gerekli kılmaktadır (Arnett 2000).

Kimlik oluşturma süreci, yaşamda aşk, iş ve dünya görüşü gibi pek çok alanda denemeleri ve karar vermeleri içermektedir. Bu alanlardaki deneme ve karar verme süreçleri ergenlikte başlamakla birlikte, beliren yetişkinlik döneminde tam olarak belirginleşmektedir. Örneğin, ergenlikte genellikle flört ilişkileri tam bir ilişki niteliğinde değildir ve oldukça kısa sürer. Beliren yetişkinlikte aşkta yakınlık artar ve ciddi anlamlar taşır. Ergenlikte flört ilişkileri genellikle gruplarda (örneğin; danslar, buluşmalar ve partiler) gerçekleşirken, beliren yetişkinlerin yakın ilişkileri ikili olarak çıkma şeklindedir ve daha çok

fiziksel ve duygusal yakınlığı içermektedir. Ergenlikte flört ilişkileri anlık hazza daha odaklıdır ve “ben şimdi ve burada kimle birlikte olmaktan mutlu olurum?” sorusu çerçevesinde yaşanır. Öte yandan, beliren yetişkinlerde “yaşamımı nasıl bir insanla geçirmeyi düşünüyorum?” sorusu daha önemli görünmektedir (Arnett 2000).

Benzer biçimde, iş ve çalışma yaşamında da ergenlik döneminin deneme niteliğindeki geçici araştırmalarıyla, beliren yetişkinliğin daha ciddi kimlik denemeleri arasında farklılıklar vardır. Ergenler çalışmayı yetişkinlikteki mesleklerine hazırlık olarak değil, boş zamanlarını değerlendirmek üzere para kazanmanın bir yolu olarak görürler. Beliren yetişkinler, iş olanaklarını ve onları işe hazırlayacak eğitim olanaklarını araştırırken, aynı zamanda kimlikleri açısından önemli konuları da araştırırlar. Farklı işleri ve farklı eğitim seçeneklerini denemeleri sayesinde beliren yetişkinler, kendileri hakkında daha çok şey öğrenirler (Arnett 2000, 2004).

Perry (1999), beliren yetişkinlik döneminde bireylerin dünya görüşünde değişiklikler olduğunu ve bunun beliren yetişkinliğin bir özelliği olduğunu, yapmış olduğu çalışmalarla ortaya koymuştur (Akt. Arnett 2000). Dünya görüşündeki değişimlerin temel kaynağı bilişsel yapıdaki değişikliklerdir. Üniversite eğitimlerine başladıklarında, bireyler dünya görüşlerini çocukluk ve ergenlik döneminde öğrendikleri ile ortaya koymaktadırlar. Üniversite eğitimi ile birlikte öğrenciler, kendilerini farklı dünya görüşlerinin olduğu bir ortamda bulmaktadırlar. Üniversite eğitiminin sonucunda kendilerine uygun olan dünya görüşüne karar vermektedirler. Yapılan araştırmaların sonucunda, yükseköğrenimin dünya görüşü edinmeyi ve keşfetmeyi kolaylaştırdığı ve yeniden gözden geçirmeyi sağladığı sonucuna varılmıştır. Beliren yetişkinlik üzerine yapılan araştırmalar bireylerin yüksek öğrenimi boyunca, ailelerinden edindikleri dini inançları da sorguladıklarını göstermiştir (Arnett ve ark. 2002).

Beliren yetişkinler aşktaki ve işteki yönelimler konusunda ergenlik dönemine göre daha ciddi ve daha yoğunlaşmış olsalar da, bu değişim zaman içinde oluşur. Beliren yetişkinlik yılları boyunca, kimlik aramalarının çoğu düzenli bir yaşama geçiş yetişkin sorumluluklarını alma- dan önce, geniş bir yaşam deneyimi kazanmanın

bir parçasıdır (Arnett 2000). Tüm bu kimlik ara- maları beraberinde değişkenlik özelliği taşımak- tadır.

Beliren yetişkinlik değişkenlik dönemidir

Beliren yetişkinlerin kimlik alanlarıyla ilgili deneme ve arayışları ve aşk ile işte değişen seçimleri beliren yetişkinliği, yaşamın özel, ayrıcalıklı ve yoğun bir dönemi yaparken; aynı zamanda ayrıcalıklı bir değişkenlik dönemi haline de getirmektedir. Beliren yetişkinler, ergenlik- ten yetişkinliğe geçişte çizecekleri pek çok yol olduğunu bilirler ve çoğunun da kendisine seçtiği bir yolu vardır. Bununla birlikte, beliren yetişkinlerin hemen hepsi beliren yetişkinlik yılları boyunca planlarını pek çok kez gözden geçirirler (Arnett 2000, 2004). Bu gözden geçirmeler araştırma ve denemelerinin doğal bir sonucudur.

Planların her gözden geçirilişinde, beliren yetişkinler kendileri hakkında bir şeyler öğrenirler ve nasıl bir gelecek istediklerini netleştirmeye doğru bir adım daha atarlar. Beliren yetişkinlik döneminde, ergenlik dönemine bağlı bazı sıkıntılar yok olur; ancak bu sıkıntıların yerini, yeni bir sıkıntı kaynağı olarak “değişkenlik” alır. Beliren yetişkinliğin değişkenliğini en iyi gösteren şey, bir yerden başka bir yere taşınmalardır. Bütün bu taşınmalar, beliren yetişkinlik dönemi- ni değişken bir zaman dilimi de yapmaktadır. Bu dönemde yaşam seçeneklerinin araştırılması ve değişkenlik birliktedir. Bütün değişkenlikler, beliren yetişkinlerin pek çok kararı kendilerinin almalarını, kendilerine odaklanmalarını ya da kendi yaşamlarını yönetmelerini gerektirmektedir (Arnett 2000).

Beliren yetişkinlik bireyin kendine en çok odaklandığı dönemdir

Bireyler, yaşamlarının hiçbir döneminde beliren yetişkinlik döneminde olduğu kadar kendilerine odaklanmazlar. Başka bir ifade ile bireyler bu dönemde yaşamın pek çok alanında kendi başlarındadırlar; pek çok kararı kendileri vermek ve kendi yaşamlarını yönetmek zorundadırlar (Arnett 2004).

Çocuklar ve ergenlerin hemen hemen tamamı anababasından en az birisiyle birlikte aynı evde yaşamaktadır. Uymaları gereken ev yaşamı kuralları vardır ve bu kuralları bozarlarsa, aile- nin diğer üyelerinin tepkisiyle karşılaşma riskle- ri vardır. Anababaları en azından belirli bir sını- ra kadar nerede olduklarını ve ne yaptıklarını

izlerler. Ergenlik dönemi çocukluk dönemine göre daha özgür geçse de, ergenler hala kendilerinden günlük sorumluluklar bekleyen bir aile sisteminin parçasıdır. Ek olarak, 30'lu yaşların başında, insanların çoğu için yeni bir sınırlamalar ve zorunluluklar ağı kurulur (Arnett 2007). Bundan sonra, yeni kurallar ve standartları olan yeni bir ev yaşamı başlamış olmaktadır. Bu, ana-baba ve kardeşler yerine bir eşin ve hatta çocukların olduğu ve gereksinimlerinin karşılanması gereken bir ev yaşamıdır (Arnett 2004).

Beliren yetişkinlerin kendilerine odaklandıkları psikolojik anlamda bir olumsuzluk değildir. Çünkü beliren yetişkinlik boyunca kendine odaklanma, sağlıklı ve geçici bir özelliktir. Beliren yetişkinler kendileri üzerinde yoğunlaşarak, günlük yaşamda becerilerini geliştirirler; kim olduklarını ve yaşamdan ne istediklerini daha iyi anlarlar ve böylece yetişkin yaşamının temellerini oluşturmaya başlarlar.

Beliren yetişkinlik ergenlik ve yetişkinlik arasında bir geçiş ve kendini arada hissetme dönemidir

Beliren yetişkinliğin kimlikle ilgili arayışları ve değişkenliği ona bir geçiş dönemi özelliği verir. Bu dönem, insanların çoğunun ailesinin evinde yaşadığı ve ortaokula ya da liseye devam ettiği ergenlik ile birçok insanın evlilik ve çocuk sahibi olmaya adım attığı ve sabit bir işe girdiği genç yetişkinlik arasında bir dönemdir. Ergenliğin sınırlamaları ve yetişkinliğin sorumlulukları, beliren yetişkinliğin arayış ve değişkenliklerini doğurur.

Beliren yetişkinler, bu özelliklerinden dolayı ne ergen ne de yetişkindirler. Kendilerini yetişkinlik yolunda, ama henüz oraya ulaşmadıkları bir geçiş dönemi, bir ara dönem içinde hissederler. Yetişkinliğe ulaşmış olmadıkları sorulduğunda, cevapları genellikle "hem evet, hem de hayır, ya da bazı alanlarda evet, bazı alanlarda hayır" şeklindedir. Yalnızca otuzlu yaşların sonunda, kırklarında ve ellilerinde bu belirsizlik duygusu hemen hemen herkes için yok olur ve yetişkin olma duygusu tam olarak gelişir (Arnett 2007). Beliren yetişkinlerin çoğunun neden geçiş döneminde hissettiği, yetişkin olmak için en önemli ölçütün ne olduğu konusundaki düşüncelerinden anlaşılabilir. Bu ölçütler, bireyin kendi sorumluluğunu alması, bağımsız kararlar verebilmesi ve ekonomik olarak bağımsız olmasıdır (Arnett 2004). Bu ölçütlere dayanarak, bireyler kendilerini onlu yaşların sonunda yetişkin gibi

hissetmeye başlarlar. Ancak, tam olarak yetişkin gibi hissetmeleri yıllar sonra olur.

Beliren yetişkinlik olanaklar dönemidir

Beliren yetişkinlikte, bireyler için birçok farklı gelecek hala olasıdır ve bireyin yaşamında aslında çok az şey kesin olarak belirgindir. Bu özelliği nedeniyle bu yıllar büyük umutlar ve beklentiler dönemidir.

Beliren yetişkinliği olanaklar dönemi yapan bir özellik de, beliren yetişkinlerin en azından büyük ölçüde ailelerinden ayrılmış olmaları, ancak henüz yeni bir ilişkiler ağına girmemiş olmalarıdır (Arnett 2000). Bu durum, özellikle zor koşullarda yetişmiş genç insanlar için önemlidir. Karmaşık yapı içinde ve mutsuz bir aile olan çocukların ve ergenlerin pek çok alanda ve özellikle sosyo-ekonomik anlamda yükselmeleri zordur. Bununla birlikte, beliren yetişkinlik dönemine girmeye ve aileden ayrılmaya birlikte, genç insanların kendi yaşamlarını kurma ve değiştirebilme fırsatları ortaya çıkar (Arnett 2004). Aile temelleri ne olursa olsun bütün beliren yetişkinler evden ayrıldıklarında, ailelerinin etkilerini taşırlar ve "ergenliğin sonunda sahip oldukları kimliği" değiştirebilme konusunda oldukça özgürdürler (Arnett 2000). Çoğu sanayileşmiş toplumda hızlı toplumsal değişimlerin yaşanması, genç insanların yalnızca mesleki planlarına ilişkin değil aynı zamanda değerlerine, yaşam tarzlarına ve diğer insanlara bağlanmaya ilişkin soruları düşünmelerini gerektirmektedir. Beliren yetişkinler kimlik gelişimi zorluklarını büyük ölçüde korkarak değil, aşkta ve işte yetişkin yaşamının kurallarını yavaş yavaş benimseyerek, biraz endişeli ama sarsıntısız geçirmektedirler çünkü modern yaşam yalnızca gençler için değil, herkes için stresli bir hale gelmektedir (Arnett 2007).

Bu beş temel özellik beliren yetişkinliği ergenlikten ve yetişkinlikten ayırmaktadır ve bu özellikler bu dönemdeki bir bireyi en iyi tanımlayan özelliklerdir. Bu noktada, literatüre bakıldığında bu dönemi tanımlayan "gençlik", "ileri ergenlik", "genç yetişkinlik" gibi başka kavramlar göze çarpmaktadır.

Beliren Yetişkinliğe İlişkin Kavramsal Farklılıklar

Literatüre bakıldığında, çeşitli psikolojik, sosyolojik ve antropolojik yaklaşımlar 18-29 yaş dönemi

mi için “ileri ergenlik”, “gençlik”, “genç yetişkinlik”, “yetişkinliğe geçiş” gibi terimler önermişlerdir. Ancak, bu kavramların hepsi bu dönemi tanımlama konusunda yetersiz kalmaktadır. Örneğin, Erikson (1968), sanayileşmiş toplumlarda tipik olarak görülen “uzatılmış ergenlik” ve böyle toplumlarda genç insanlara sunulan “psikososyal moratoryum” kavramlarını ortaya atmıştır. Buna dayanarak Erikson, genç yetişkinliği, toplumun bazı bölümlerinden farklı ve toplum baskısından etkilenmeyen, bağımsız roller deneyen ve bunlar sayesinde bireylerin kendilerine toplumda uygun bir yer bulduğu bir zaman dilimi olarak yorumlamıştır. Ancak, günümüzde bu durum Erikson’un söz ettiği gibi bazı insanlar için değil, neredeyse 18-25 yaş arası tüm bireyler için geçerlidir (Arnett, 2004). Bu dönemi tanımlamak için kullanılan kavramların neden yetersiz kaldığını açıklamakta yarar vardır.

İleri ergenlik

Günümüzde, ergenlik döneminin 10-19 yaşları arasında olduğu kabul edilmektedir. Ergenlik lisenin bitirildiği zaman olan 18 yaşına gelindiğinde, yasal olarak bağımsızlığa ulaşıldığında ve anababa evinden ayrıldığında açık bir biçimde bitmektedir (Steinberg 2005, 2007, Arnett 2004). Literatüre bakıldığında, ergenlik üzerine yapılan araştırmaların üst yaş sınırı olarak lise son sınıf öğrencilerini kapsadığı ve yaş dilimi olarak da en genel anlamda 18-19’un kabul edildiği söylenebilir. Ayrıca, DSM-III’ün çocuk ve ergenlerde görülen bozukluklar bölümünde kimlik bozukluğu tanısında “18 yaşını aşmamış olma” şartı vardır. Bununla birlikte, 18 yaş üzeri bazı bireylerde ergenlik sorunları halledilememiş olabilir. Ayrıca, bu durum bazen gelişimin uzaması olarak kabul edilmekle birlikte (moratoryum gibi), bazen de kişilik bozukluğuna işaret ediyor olabilir. 10-17 yaş arasındaki bireylerle, 18-25 yaş arası bireylerin yaşamları birbirine benzemediği için bu dönem bir “ileri ergenlik” ya da “uzatılmış ergenlik” dönemi değildir. Bunun nedenlerinden ilki, ergenlerin ergenliğin önemli fiziksel değişikliklerini yaşamaları, ancak beliren yetişkinlerin çoğunun fiziksel anlamda tam bir olgunluğa erişmiş olmalarıdır. İkinci olarak, ergenler hala aileleriyle yaşarlarken, beliren yetişkinler daha çok ailelerinden ayrı yaşamaktadırlar. Beliren yetişkinlik dönemi, anababa kontrolünden bağımsız bir biçimde yaşanan bir keşif dönemidir. Bununla birlikte, beliren yetiş-

kinliğin başlangıç dönemi ile ergenliğin son dönemi örtüşmektedir (Arnett 2007).

Genç yetişkinlik

18-25 yaş arası bireyleri “genç yetişkin” olarak adlandırmak, 30-40 yaş arası bireylerin ne olarak adlandırılacağı sorununu doğurmaktadır, çünkü otuzlu yaşlardaki insanların çoğu kendilerini yetişkin olarak tanımlamaktadır (Arnett 2007). Beliren yetişkinlerin çoğu kendilerini uzun süreli bir işe hazırlayacak olan eğitim ve iş deneyimlerini araştırma ve deneme sürecindeyken, otuzlu yaşlardaki bireylerin çoğu kalıcı bir işte çalışmaktadırlar. Beliren yetişkinlerin çoğu henüz evlenmemiştir, ama otuzlu yaşlarda insanların evlenmeleri ve en azından bir çocuk sahip olma olasılıkları yüksektir (Arnett 2004). Günümüzdeki anlayış çerçevesinde ruh sağlığı alanında çalışanlar ve sosyal bilimciler, eğitimi bitirmek, evlenmek ve anababa olma gibi kazanımları yetişkin olmak olarak ele almaktadır. Ancak beliren yetişkinler eğitimlerini tamamlamamış, çok azı evli, çok azı anababa olmuş bireylerdir. Bununla birlikte Salmela-Aro ve Helve (2006), genç yetişkinlerle beliren yetişkinlerin birbirine benzeyen özelliklerinden söz etmektedir. Sorumluluk almak, bağımsız kararlar verebilmek ve ekonomik anlamda bağımsız olmak gibi psikolojik özellikler beliren yetişkinlik döneminde yavaş yavaş kazanılmaktadır. Dolayısıyla, bir evreden diğerine geçiş ya da evreden çıkış yavaş yavaş gerçekleşmektedir. Beliren yetişkinlik döneminin beş tipik özelliği de bu dönem içinde yavaş yavaş kazanılmaktadır (Arnett 2007).

Yetişkinliğe geçiş

Geleneksel anlamıyla yetişkinliğe geçiş terimi, “ergenlik ile genç yetişkinlik arasında yer alan, yetişkin olma yolunda adımlar atılan ve çok kısa bir süreyi kapsayan bir dönem” olarak tanımlanabilir. Bu kavram, daha çok sosyolojide kullanılan ve evden ayrılma, eğitimi bitirme, evlenme ve anababa olma gibi demografik geçiş olaylarının zamanlamasını ve ardışıklığını vurgulayan bir kavramdır. İlk olarak; bu dönemi yetişkinliğe geçiş olarak düşünmek, o yaşlardaki insanların “ne” olduklarının göz ardı edilip, neye dönüştükleri konusu üzerinde yoğunlaşmayı getirmektedir. Ayrıca, bu kavramda önemli olan nokta, dönemin özelliklerini dikkate almayıp, bir sonraki döneme hazırlık dönemiymiş gibi algılamaktır ve bu bilimsel anlamda bir hatadır (Shanahan ve ark. 2002). Bu dönem boyunca

genç insanların hem kendi statülerini algılamada, hem de iş ile aşta kalıcı yetişkin rollerine doğru ilerleme gibi özelliklerde yetişkinliğe geçiş yaşadıkları doğrudur. Ancak, bu dönemi "yetişkinliğe geçiş" olarak adlandırmak yaş dönemleri arasındaki geçiş olaylarına odaklanmak, bu dönemi bir sonraki döneme hazırlık dönemiymiş gibi algılamaktır ve insan yaşamının ortalama 11 yıllık bir dönemi sadece bir hazırlık dönemi olamaz (Arnett 2004). Bunun yerine, bu dönemi "beliren yetişkinlik" olarak adlandırmak ve döneme ilişkin özellikleri bilişsel gelişim, biyolojik gelişim, aile ilişkileri, arkadaşlık, romantik ilişkiler, kimlik, özerklik, dini inanç gibi tüm alanlara gelişimi yaymak gerekmektedir.

Gençlik

Onlu yaşların sonu ile yirmili yaşların ortaları için kullanılabilecek kavramlardan biri de, sosyal bilimlerde belki de en çok kullanılan Kenneth Keniston'un "gençlik" kavramıdır. Ancak genel olarak gençlik kavramının bu yaşları tanımlamada uygun bir terim olmaması için birçok neden vardır (Arnett 2000, 2004). Birincisi; Keniston'un bu terimi ortaya attığı zaman dilimi, Amerika-Vietnam savaşının yaşandığı ve hem Amerika'da hem de Avrupa'da, başta savaş olmak üzere pek çok nedenden dolayı protestoların ve "gençlik hareketlerinin" yoğun olduğu bir dönemdir (Arnett 2004). Keniston'un gençliği "kendisi ve toplum arasındaki gerilim" ve "toplumsallaşmanın reddi" özellikleri üzerinden tanımlaması, gençliğin her zaman geçerli olan özelliklerini değil daha çok, o zamanki tarihsel durumu yansıtmaktadır. Ayrıca gençlik kavramı İngiltere'de uzun bir tarihe sahiptir. Önce çocuklar için, sonra da ergenler için kullanılmıştır. Ayrıca birçok sosyal bilimci, popüler olarak "gençlik" kavramını hem ergenlik, hem de ergenlik sonrası birkaç yıl için kullanmışlardır.

Aries ve Hernandez'e göre (2007), yaşam evrelerindeki bazı tanımlamalar yirmili yaşlar ve otuzlu yaşlar arasında ana rol ve görevlerin nasıl geliştiğini vurgulamış, ancak geçişlerdeki erteleme günümüzde derinliğine çalışılmamıştır. Ancak, bu önemli özellikler ve kişinin yaşı günümüzdeki pek çok gelişimsel gerçeği tanımlamakta yetersizdir. Dolayısıyla, bu dönemi tanımlamak için öne sürülen "beliren yetişkinlik" kavramı, geçiş ve daha az normatif özellikler üzerine odaklandığı için yeni bir yaklaşım ve daha yoğun bir çalışma alanı öneriyor görünmektedir.

Beliren Yetişkinliğin Bir Kavram Olarak Yaygınlaşması ve Araştırılması

Beliren yetişkinlik kavramı ilk kez 2000 yılındaki bir makale ile tanıtılmıştır (Arnett 2000). Ancak ardından kısa bir süre içinde konuyla ilgili bir hayli literatür birikimine ulaşıldığı, ergenlikle ilgili dergiler (Ergenlikte Araştırma Dergisi (Journal of Research on Adolescence) gibi) başta olmak üzere çeşitli bilimsel dergilerde (Gelişim Psikolojisi (Developmental Psychology) gibi) konuya ilişkin araştırmaların bu kavram altında yayımlandığı görülmektedir. Ayrıca konuya ilişkin ders kitapları (Ergenlik ve Beliren Yetişkinlik (Adolescence and Emerging Adulthood) gibi) yayımlanmıştır. Beliren yetişkinlik bazı psikoloji, psikiyatri, ruh sağlığı, psikolojik danışmanlık ve bazı genel sosyal bilim lisans ve lisansüstü programlarında ders adı ve araştırma alanı olarak ergenlikle birlikte yer almış ve akademik dernekler (Beliren Yetişkinlik Çalışmaları Derneği (Society for the Study of Emerging Adulthood) gibi) kurulmuş ve düzenli akademik konferanslarda konuya ilişkin pek çok araştırma sunulup tartışılmıştır. Konu Avrupa araştırmacıların da ilgilerini çekmiş ve bu konuda çeşitli araştırmalar (Bynner 2006, Salmela-Aro ve Helve 2006, Bynner ve Parsons 2002 gibi) gerçekleştirilmiştir.

Bu konuda ilk yapılan çalışmalar, genellikle bu dönemin varlığını sorgular niteliktedir. Sonraki araştırmalar ise daha çok yetişkinlik ölçütleri ve beliren yetişkinleri ergenlerden ve yetişkinlerden ayıran temel özelliklerini ortaya koymak üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan çalışmalar genel olarak bu dönemin farklı bir gelişim dönemi olduğu görüşüne kanıt niteliğindedir. Beliren yetişkinlik demografik verilerle, yetişkinliğe geçiş konusundaki rol değişimleriyle incelendiği gibi, yalnızca bu amaçla geliştirilmiş ölçme araçlarıyla da araştırılmaktadır. Bunlardan, Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri (Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood; Reiffman, Arnett ve Colwell 2003) Atak ve Çok (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu ölçeğin uyarlama çalışmaları Latin Amerika, Arjantin, Avusturya, Finlandiya gibi çeşitli ülkelerde de yapılmıştır (Arias ve Hernandez 2007, Facio ve ark. 2007, Salmela-Aro ve Helve 2006). Bu çalışmalara ek olarak, beliren yetişkinlik dönemi özelliklerine ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır (Arnett 2000, Salmelo ve ark. 2004, Gottlieb ve ark. 2007 gibi). Beliren yetişkinlik

dönemini toplumsal cinsiyet (Rosenberg 2007, Barker ve Galambos 2005), kariyer gelişimi (Messersmith ve ark. 2008) ve aile ilişkileri (Kenny ve Şirin 2006) gibi çeşitli boyutlarda ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Ayrıca, literatüre bakıldığında beliren yetişkinlikte ruh sağlığına ilişkin çalışmaların da yapıldığı görülmektedir.

Ruh Sağlığı Açısından Beliren Yetişkinlik Çalışmaları

Beliren yetişkinliğin, değişkenlik, kararsızlık, olumsuzluk, kendi başına davranma, aşk, iş ve dünya görüşünde kimlik keşfi, yetişkinliğe geçiş dönemi olması ve seçeneklerin çokluğu beliren yetişkinleri diğer gelişim dönemlerindeki bireylere oranla olumsuz yaşam koşullarına ve bunların yarattığı strese ve olumsuz duygulara daha yatkın kılmaktadır (Schulenberg ve Zarrett 2005). Bir tarafta yıllardır süre gelen aile desteğinin azalması ve kendi kararlarını vermek zorunda olmaları, diğer tarafta ise tüm yaşamlarını etkileyebilecek önemli kararların bu dönemde alınması bu dönemi beliren yetişkinler için sıkıntılı bir dönem haline getirmektedir. Beliren yetişkinlik çok yeni bir çalışma alanı olduğu için beliren yetişkinlerde ruh sağlığına ilişkin çok az çalışma bulunmakta ve bu dönemdeki bireylerde psikiyatrik belirti ya da tanıları araştıran çalışmaların olmaması, bu alandaki önemli bir eksiklik gibi görünmektedir (Schulenberg ve Zarrett 2005). Bu alanda yapılan ruh sağlığı çalışmalarının en çok risk alma ve yine bu kapsamda cinsellik ve madde kullanımı alanında olduğu görülmektedir (Vida ve ark. 2009).

Ergenlikte risk davranışı üzerine pek çok çalışma olmasına karşın, beliren yetişkinlik döneminde riskli davranışlara ilişkin çalışma sayısı oldukça azdır (Schoon ve Bynner 2003). Yapılan çalışmalara göre (Raskin-White ve Jackson 2005, Lapsley ve Hill 2010, Willoughby ve Dworkin 2009, Blinn-Pike ve ark. 2008) korumasız cinsel ilişki, hızlı riskli araç kullanma ve alkollü iken araç kullanma gibi birkaç tipik risk davranışlarının yaygınlığı ergenlikte değil de daha yüksek oranda beliren yetişkinlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Örneğin Nelson ve McNamara-Barry (2005) beliren yetişkinlerin yetişkinlere oranla daha az depresif olduklarını, ancak madde kullanımı ve alkollü araba kullanmak gibi riskli davranışları daha çok gösterdiklerini ortaya

koyuştur. Coontz'a göre (2007), beliren yetişkinlikte ergenliğe ve yetişkinliğe oranla daha fazla korunmasız ya da tek gecelik ilişki gibi riskli davranışlar bulunmaktadır. Bukobza (2009) beliren yetişkinlikte kimlik, isyankarlık (rebelliousness) ve riskli davranışların ilişkisini incelemiştir. Bukobza'ya (2009) göre beliren yetişkinlerin çoğu moratoryum kimlik statüsünde bulunmaktadır ve moratoryum kimlik statüsü ile isyankarlık ve risk alma arasında olumlu ve yüksek düzeyde bir ilişki vardır ve bu durum özerklik-kimlik çatışması ile açıklanmaktadır. Günümüzde kimlik ve özerkliğin ergenlikten çok, beliren yetişkinlikte önem kazanan gelişimsel görevler olduğu öne sürülmektedir (Arnett, Ramos ve Jensen 2001). Bu durum, "beliren yetişkinlik" olarak tanımlanan ve büyük ölçüde 20'li yaşları kapsayan yılları değişkenlik, kararsızlık, deneme ve kafa karışıklığı dönemi haline getirmektedir ve bu özellikler riskli davranışları, tutarsızlığı ve stresi de beraberinde getirmektedir.

Strachman ve arkadaşları (2009), boylamsal çalışmalarında erken yaşta alkol kullanımı ile, ilk ilişki yaşı ve son 10 yıldaki cinsel eş sayısı arasındaki ilişkiyi beliren yetişkinlikte olan bireyler üzerinde incelemişlerdir. Sonuçlar, erken yaşta alkol kullanma ile ilk ilişki yaşının küçük olması ve cinsel eş sayısının yüksek olması arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Erken yaşta alkol almayan beliren yetişkinlerin ilk cinsel ilişki yaşları daha yüksek ve toplam cinsel eş sayıları daha azdır. Raskin White ve Jackson'a göre (2005) beliren yetişkinlik yılları en fazla alkol tüketilen yıllardır ve bu oran 20-22 yaş arasında daha yüksektir. Mullis ve arkadaşları (2009), sosyal-bilişsel kuram çerçevesinde beliren yetişkin kadınlarda denetimsiz davranışlarla cinsel deneyim arasındaki ilişkiyi ve özsaygı, cinsel tutum ve cinsel davranışı incelemişlerdir. Sonuçlar beliren yetişkin kadınların çok geniş bir cinsel davranış ranjına sahip olduklarını ve bu davranışların dikkatsiz davranış, cinsel tutum, düşük özsaygı, önceki cinsel deneyimler ve izin vericilik tarafından yordandığını göstermektedir. Raskin-White ve Jackson (2005), beliren yetişkinlerin anababaları tarafından bir ergen gibi yasal olmayan her türlü ilaç ve uyuşturucuya, gündelik cinsel ilişkiye, alkollü araba kullanmaya ve alkollü bir sürücünün arabasına binmeye karşı korunduklarını bulmuşlardır. Cinsiyet, ırk, etnik köken, medeni durum, üniversite eğitimi, iş, eş ve aile beliren yetişkin-

lerin alkol alma davranışını etkilemektedir. Ayrıca, bu dönemde artan alkol kullanımı uzun dönemde hem fiziksel hem de psikolojik olarak bireyleri etkilemekte ve yetişkinliğe sağlıklı geçiş üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir (Arnett 2004).

Lee (2006), beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda gebelik ile ilgili risk alma davranışlarının dışsal yordayıcılarını incelemişler ve yüksek stresin ve depresyonun beliren yetişkinlikte gebeliğin en iyi dışsal yordayıcıları olduğunu bulmuşlardır. Lapsley ve Hill (2010) beliren yetişkinlerde kişisel dayanıklılık ve iyimserlik eğilimi ile risk alma ve uyum sağlama arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kişisel dayanıklılık risk alma ile iyimserlik eğiliminden daha çok ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, kişisel dayanıklılık özsaygı, depresyon ve kişilerarası ilişkilerle bağlantılı bulunmuştur. Willoughby ve Dworkin (2009) evlenme isteği ve risk alma arasındaki ilişkiyi beliren yetişkinlerde incelemişlerdir. Sonuçlar, hem kadınlarda hem de erkeklerde evlenme isteği ve risk alma davranışları arasındaki ilişkinin varlığını göstermektedir. Blinn-Pike ve arkadaşları (2008), beliren yetişkinlerle yetişkinleri karşılaştırdıkları çalışmada, yetişkinlerin beliren yetişkinlere oranla daha az alkol kullandıkları, daha az eğlendikleri, daha az sigara tükettikleri ve daha az kumar ya da şans oyunları oynadıklarını bulmuşlardır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında, ilerleyen yıllarda tıpkı ergenlikte olduğu gibi beliren yetişkinlikle ilgili yazın bilgisinin hızla artacağı söylenebilir. Örneğin çok yeni bir çalışma (Bennett ve Baird 2009) ergenlikte ve beliren yetişkinlikte gelişimsel farklılıkları ortaya koymak için beyin şekil ölçme bilgisini (morphometry) karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Yüksek ayırım güçlü T1 ağırlıklı yapısal manyetik rezonans görüntüleme tekniği (High-resolution T1-weighted structural magnetic resonance imaging (MRI) scans) ile 19 katılımcıdan altı ay arayla veriler elde edilmiştir. Ses temelli şekil ölçme bilgisi (Voxel-based morphometry) değişimleri ortaya koymak için değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre, beyinde sağ orta kemerde (right midcingulate), alt ön kemerde (inferior anterior cingulate gyrus), sağ kuyruklu başta (right caudate head), sağ arka insulada (right posterior insula) ve her iki özduvar (bilateral claustrum) bölgelerinde anlamlı enerji artışları gözlenmiştir. Ek olarak, iki kontrol grubunda bölgesel değişiklikler göz-

lenmemiştir. Sonuçlar 18 yaşından sonra da yaşa göre beyin gelişiminde ve yapısında anlamlı farklar olduğunu göstermiştir.

Beliren yetişkinlik çok yeni bir çalışma alanı olmasına karşın, ruh sağlığı ve sosyal bilimler alanında yazın bilgisinin arttığı söylenebilir. Bu noktada, Türkiye’de beliren yetişkinlik konusuna değinmekte yarar vardır.

Türkiye’de Beliren Yetişkinlik

Türkiye genç nüfusa sahip gelişmekte olan bir ülkedir. Genel olarak, toplulukçu kültür özellikleri taşımasına karşın, gelişmiş ve kentleşmiş bölgelerinde toplulukçu toplumsallaşma özelliklerinin yanısıra bireyselleşmeye önem verildiği de dikkati çekmektedir. Pek çok ülkede olduğu gibi, son yarım yüzyılda Türkiye’de de özellikle bazı toplumsal kesimlerin yaşamını derinden etkileyen ekonomik ve toplumsal değişimler olmuştur. Örneğin, Türkiye’de ortalama evlenme yaşı son 20 yılda ortalama 4 yıl yükselmiştir (TNSA 2007). Bu durum, beraberinde Türkiye’de de bireylerin gelişimlerinde ve yetişkinliğe geçiş sürecinde değişiklikler olup olmadığı sorusunu getirmektedir.

Toplumsal ve kültürel açıdan çeşitlilik içeren bir yapıya sahip olan Türkiye’de ‘modern’ ve ‘gelelensel’ yaşam biçimleri bir arada yer almaktadır. Türkiye, özellikle 1950’lerden sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1950’de kentlerde yaşayan nüfusun payı % 25 iken, 2000 yılında % 65’e yükselmiştir. Yakın geçmişteki yüksek doğurganlık ve hızlı nüfus artışının sonucu olarak Türkiye nüfusu gençtir (TUİK 2009). TNSA (2007) bulgularına göre Türkiye’de 1940 ile 1960 yılları arasında genel olarak 20 olan nüfusun ortanca yaşı, 1970 yılından sonra sürekli bir artış göstererek 2000 yılında erkekler için 24’e, kadınlar için 25’e ulaşmıştır. Ayrıca, eğitim düzeyinin artmasıyla ve evlenme yaşını görece yükselmesiyle birlikte ilk çocuğa sahip olma yaşında bir yükseliş gözlenmektedir. Bu eğilim esas olarak genç yaş gruplarında evliliklerin ertelenmesinden kaynaklanıyor görünmektedir. Evlenme ve anababa olma yaşındaki yükselişe paralel olarak, Türkiye’de nüfusun çoğunluğu eğitime devam etmekte ve eğitimi tamamlama yaşı da yükselmektedir. Türkiye’de özellikle eğitilmiş çevrelerde bireyler eş-anne-baba olma rollerini çoğunlukla eğitimleri tamamlanuncaya kadar ertelemektedirler (Atak ve Çok 2007).

Bu bilgiler doğrultusunda, diğer gelişmiş ülke-

lerdekine benzer değişikliklerin Türkiye’de de en azından kentli eğitimli ve yaşam değişikliğine açık gruplar için beliren yetişkinlik dönemi doğurduğu söylenebilir (Atak ve Çok 2007, 2008, Doğan-Ateş ve ark. 2007). Diğer ülkelerde yapılan çalışmalar beliren yetişkinliğin Arnett tarafından ileri sürülenden kısa bir dönem olarak yaşandığını göstermektedir. Bu bağlamda beliren yetişkinliğin, Arjantin’de ortalama 25–27 yaşlar arasında (Facio ve ark. 2007), İsrail’de 20–24 yaş arasında (Mayseless ve Scharf 2003), Amerika’nın genelinden farklı bir kültüre sahip Mormon’larda 18–20 yaş arasında (Nelson 2003) ve genel olarak ABD’de 18–25 yaş arasında (Arnett 2000, 2004) yaşandığı kaydedilmektedir. Ayrıca, toplulukçu kültür özelliklerini yansıtan Çin (Nelson ve Chen 2007), Japonya (Rosenberger 2007) ve Latin Amerika’da (Galambos ve Martinez 2007) yapılan çalışmalar, bu ülkelerde de beliren yetişkinlik döneminin yeni bir yaşam dönemi niteliğinde yaşandığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de ise bu dönem 19–26 yaş arasında yaşanıyor görünmektedir (Atak ve Çok 2007, Doğan-Ateş ve ark. 2007). Türkiye’deki beliren yetişkinler yetişkinliğe ulaşma ölçütü olarak, en çok “kendi sorumluluğunu almak ve bağımsız kararlar verebilmek” ölçütlerine önem vermektedirler (Atak ve Çok 2007).

Türkiye’de beliren yetişkinlik konusunu incelerken bu döneme ait olduğu ileri sürülen beş temel özellik çerçevesinde konuyu tartışmak yararlı olabilirdi. Ancak, beliren yetişkinlik konusu henüz dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çok yeni bir çalışma alanı olduğu için ancak çok sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Eryılmaz ve Atak (2008) beliren yetişkinlikte kimlik konularından aşkla ilgili olarak romantik yakınlığı başlatmanın belirleyicilerini incelemiştir. Kendilik bilgisi, kendilik algısı, sözel ifade ve bilişsel yakınlığın beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatmada en önemli etkenler olduğu bulunmuştur. Atak (2009) beliren yetişkinlikte beş büyük kişilik özelliği (big five) ile yalnızlık ilişkisini incelemiştir. Beliren yetişkinlikte yalnızlıkla duygusal dengesizlik (nörotizm) arasında pozitif, dışadönüklük ve yumuşak başlılık arasında negatif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye’de beliren yetişkinlik çalışmalarına bakıldığında, bu konuda henüz çok az çalışma olduğu ve ilerleyen yıllarda bu konuda tıpkı

ergenlikte olduğu gibi önemli bir bilgi birikimi-be ulaşılacağı söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, insan yaşamında yeni bir dönem olduğu öne sürülen ve ortalama 18-25 yaş arası kapsayan beliren yetişkinlik, kuramsal, kavramsal ve literatür bağlamında ele alınmıştır.

Beliren yetişkinlik onlu yaşların sonundan yirmili yaşların ortalarına ve hatta sonuna kadar olan dönemi tanımlamakta kullanılan yeni kavramlardan biridir ve araştırmacıların çoğu tarafından kabul edilmiştir (Arnett ve Eisenberg 2007). Bununla birlikte, beliren yetişkinlik konusunda yapılan olumlu değerlendirmelerin ve destekleyici bulguların yanı sıra, beliren yetişkinlik dönemini desteklemeyen araştırmacıların da bulunduğu söylenebilir (Côte ve Bynner 2009). Örneğin, Hendry ve Kloep (2007a, 2007b) ve Bynner (2006) ve Aries ve Hernandez (2007), son yıllardaki toplumsal değişikliklerle birlikte yetişkin rollerine girmenin ertelenmesi, genç insanların yaşamlarının ailelerinden farklı olması konusunda ve 18-25 yaş arası bireylerin hem toplumlar arası hem de toplum içinde çeşitlilik gösterdiği konusunda da Arnett’le aynı görüşte olmalarına karşın, bu dönemin yeni bir yaşam dönemi olarak tanımlanmasının gereksiz olduğu görüşündedirler. Yazarlar yaşam boyu gelişim modelleri çerçevesinde bireyin içinde bulunduğu yaş döneminin gelişimi açıklamadığını, gelişim için bireyin gelişimsel zorluklarla karşılaşması ve bu zorlukları başarılı bir biçimde çözmeleri gerektiğini ileri sürmektedirler. Gelişimsel değişimlerin yaşla değil, yaşanan deneyimlerle ortaya çıktığını, zorluklar, çelişkiler ve bunalımlar yaşanmadan gelişimsel değişikliklerin olmayacağını öne sürmektedirler (Arnett ve Eisenberg 2007). Onlara göre, beliren yetişkinlik döneminin beş özelliği farklı alt gruplara uygun değildir ve günümüzde genç insanların iş ve kişilerarası ilişkilerini oluşturmada, eğitimlerini tamamlayıp geleceklerini planlamada etkin olmaları gerekmektedir, bu dönemde tutarlı bir kimlik oluşturamama riskli davranışlara, güvensizliğe ve bunalıma yol açabilmektedir. Aile desteğiyle uzatılmış bir moratoryum dönemiyle birlikte genç insanlar yeni olasılıklar deneyimleyebilir, kariyer planlarını sonraya erteleyip bu dönemde mutlu bir durgunluk yaşayabilirler. Yazarlar yaşantı çeşitliliklerine vurgu yapıp bu döneme kuşkuyla bakmaktadırlar. Erikson’un psikososyal gelişim kuramında

(1968) ve Arnett'in önerdiği beliren yetişkinlik kuramında (Arnett 2000, 2004) kimlik konuları (aşk, iş ve dünya görüşü) önemli bir yere sahiptir. Erikson, kuramında nadir olarak belirli yaş dilimleri üzerinde durarak açıklamalarda bulunmuştur (Arnett 2004). Erikson'un gelişim kuramında, beliren yetişkinlik gibi özel bir dönem de bulunmamaktadır. O, daha çok ergenlik ve genç yetişkinlik dönemleri üzerine vurguda bulunmuştur ve aynı zamanda, ergenlik ve psikososyal moratoryum üzerinde durmuştur (Arnett 2000). Son yıllarda yapılan gelişim psikolojisi çalışmalarına bakıldığında, yetişkinliğe geçişin yirmili yaşların sonuna doğru tamamlandığı, yetişkinliğe geçiş yıllarının gençler tarafından uzatıldığı, evlenme, anababa olma, eğitimi tamamlama gibi yaşantıların yirmili yaşların ortalarına ve hatta sonuna kadar ertelendiği söylenebilir (Arnett 2000). Günümüzden 30-40 yıl önce, kimlik gelişimi ergenlikle birlikte kazanılmaktaydı ve ergenlik iş, evlilik ve geleceğe yönelik önemli kararların verildiği dönemdi. Ancak, günümüzde kimlik gelişimi, yukarıda söz edilen nedenlerden dolayı (eğitim, evlilik, işe başlama gibi özelliklerin yirmili yaşların sonuna kayması) ergenlikte değil, beliren yetişkinlikte kazanılan bir özelliktir ve iş, evlilik ve geleceğe yönelik önemli kararlar bu dönemde verilmektedir (Arnett 2000).

Erikson, ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemini ergenliğin uzaması olarak ele almıştır. Arnett (2000) ise, kuramında Erikson'un öne sürdüğü uzatılmış ergenliğin, yaşam koşulları değiştiği için bugün tüm genç insanlar için geçerli olduğunu ve bu yüzden bu yılların "insan yaşamında yeni bir dönem" olarak ele alınması gerektiğini öne sürmektedir. Erikson'un kimlikle ilgili öne sürdüğü görüşler, bugün beliren yetişkinlik döneminin araştırma ve deneme gibi özelliklerini tanımlamaktadır (Arnett 2000, 2004). Bu özellikleri Erikson psikososyal gelişim evrelerinden beşinci evre kapsamında ele almıştır. Erikson'un kuramında beşinci evre, erinliğin başlamasıyla birlikte bireyin toplumsal bir gereksinim olarak yaşamdaki rolünü tanımlama çabasıyla başlar ve genellikle eğitimin bitmesi, bir işe girme ve bir eş seçimiyle sonlanır. Erikson'a göre, bu evre bireyin kimliğinin birçok yönünün çözüme bağlandığı bir evredir. Birey, bu dönemi başarıyla atlatamazsa kimlik gelişimi psikososyal erteleme ile sonuçlanacaktır. Erikson, sanayileşmiş toplumların, bireylerine bir süreliğine psikososyal ertelemeye izin verdiğini söylemektedir.

Beliren yetişkinlikle benzer olan ikinci özellik budur. Beliren yetişkinliğe benzer olarak, psikososyal ertelemeye birey, kimlikle ilgili deneme, araştırma, keşif ve erteleme yaşamaktadır (Arnett 2004). Tüm bu özellikler ve geçişler günümüzde ergenlik döneminde değil, beliren yetişkinlikte yaşanıyor görünmektedir (Arnett 2004).

Arnett'e (2007) göre, beliren yetişkinlik bütün olarak "keyifle ve zaferle" dolu, sorunsuz günlerin yaşandığı bir dönem değildir. Yaşamın diğer dönemleri gibi ayırteci gelişimsel zorlukları ve mücadeleyi içermektedir. Pek çok beliren yetişkin yaşadıkları değişiklikler yüzünden ve tutarlı bir kimlik oluşturabilme sürecinde kaygılı anlar yaşasalar da, sahip oldukları özgürlüklerini ve geniş olasılıkları değerlendirebilmektedirler (Tanner 2006). Beliren yetişkinlerin yaşamlarından zevk almaya odaklanmaları ve iyimser olmaları her alanda yaşanmamaktadır, özellikle politik ve dini konularda oldukça kuşkucudurlar (Arnett ve Eisenberg 2007). Kendi gelişimlerine odaklanmak için fırsatlara en çok sahip oldukları dönem olan beliren yetişkinlikte bireyler, eğitsel ve mesleki gereksinimlerini gerçekleştirmeye çalışırlar (Tanner 2006). Ülkeler arasında ve ülkeler içinde beliren yetişkinler arasındaki çeşitlilikler keşfedildikçe ve tanımlandıkça, beliren yetişkinlik yaklaşımı daha yararlı ve kapsayıcı olabilir (Arnett 2004).

Özetle; son 50 yılda sanayileşmiş toplumlarda görülen üniversite eğitiminin yaygınlaşması, evlilik öncesi cinsel ilişki ve birlikte yaşamaya anlayış gösterilmesi gibi değişimler, bireylerin yetişkin rollerine girmeyi daha ileri yaşlara ertelemelerine yol açmakta ve beliren yetişkinlik kavramını desteklemektedir (Arnett ve Eisenberg 2007). Psikolojide bir yaşam evresi olarak "beliren yetişkinlik" belki de son on yılda hızla yıldızı yükselmiş olan, aynı zamanda da tartışmalı bir konudur. Ancak, bu döneme ilişkin tartışmalara karşın, ergenlikten sonra yetişkinliğe geçiş yıllarının uzadığı kesin gözükmektedir ve beliren yetişkinlik çalışmalarının en önemli katkısının bu konuda olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Aries DF, Hernandez AM (2007) *Emerging adulthood in Mexican and Spanish youth: Theories and realities*. J Ad Res 22 (5):476-503.

- Arnett JJ (2000) *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*. *Am Psychologist* 55: 469-480.
- Arnett JJ (2004) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. (First edition). Oxford University Press, New York.
- Arnett JJ (2007) *Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?* *Child Dev Pers* 1 (2): 68-73.
- Arnett JJ, Eisenberg N (2007) *Introduction to the special section: Emerging adulthood around the World*. *Child Dev Pers* 1(2): 66-67.
- Arnett JJ, Ramos KD, Jensen LA (2001) *Ideological views in emerging adulthood: Balancing autonomy and community*. *J Adult Dev* 8: 26-34.
- Atak H (2009) *Beliren yetişkinlikte beş büyük kişilik özelliği ve yalnızlık*, X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 21-23 Ekim 2009, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Atak H, Çok F (2007) *Emerging adulthood and perceived adulthood in Turkey*, 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, AZ, USA, 15-16 February 2007.
- Atak H, Çok F (2008) *The Turkish version of inventory of the dimensions of emerging adulthood (The IDEA)*, *International J Hum and Soc Sciences* 2 (3): 148-154.
- Barker ET, Galambos NL (2005) *Adolescents' implicit theories of maturity: Ages of adulthood, freedom, and fun*. *J Ad Res* 20 (5): 557-576.
- Bennett CM, Baird AA (2006) *Anatomical changes in the emerging adult brain: A voxel-based morphometry study*. *Hum Brain Mapp* 27(9): 766-777.
- Blinn-Pike L, Worthy SL, Jonkman JN ve ark. (2008) *Emerging adult versus adult status among college students: Examination of explanatory variables*. *Adolescence* 43(171):577-91.
- Bukobza G (2009) *relations between rebelliousness, risk-taking behavior, and identity status during emerging adulthood*. *Identity: An Int J Theory and Res* 9(2): 159 – 177.
- Bynner J (2006) *Reconstructing the youth phase of the life course: The case of emerging adulthood*, *J Youth St* 8: 367-384.
- Bynner J, Parsons S (2002) *Social exclusion and the transition from school to work: the case of young people not in education, employment or training NEET*. *J Voc Behav* 60: 289-309.
- Coontz S (2007) *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood*, in Ann Crouter and Alan Booth, eds, *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood: Risks and Opportunities* 9 Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Côtè JE (2000) *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York, New York University Press.
- Doğan-Ateş A, Cebioğlu S, Erdoğan E ve ark. (2007) *Conceptions of the transition to adulthood among Turkish emerging adults*. Poster presented at the 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, Arizona.
- Donoghue C, Stein PJ (2007) *Diversity in adult experiences and criteria for adulthood among university students*. *College Student J* 41 (4): 831-842.
- Erikson EH (1968) *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton Company, Inc.
- Eryılmaz A, Atak H (2008) *Ready or not? Markers of starting romantic intimacy at emerging adulthood: The Turkish experience*. *Int J Soc Sciences* 4(1): 31-37.
- Facio A, Resett S, Micocci F ve ark. (2007) *Emerging adulthood in Argentina: An age of diversity and possibilities*. *Child Dev Pers* 1(2): 115-118.
- Galambos NL, Martinez LM (2007) *Poised for adulthood in Latin America: A pleasure for the privileged*. *Child Dev Pers* 1(2): 109-114.
- Galambos NL, Tilton-Weaver LC (2000) *Adolescents' psychosocial maturity, subjective age, and problem behavior: In search of the adultoid*. *App Dev Sciences* 4: 178-192.
- Gottlieb BH, Still E, Newby-Clark IR (2007) *Types and precipitants of growth and decline in emerging adulthood*. *J Ad Res* 22 (2): 132- 155.
- Hendry LB, Kloep M (2007a) *Conceptualizing emerging adulthood: Inspecting the Emperor's new clothes?* *Child Dev Pers* 1 (2): 74-79.
- Hendry LB, Kloep M (2007b) *Redressing the Emperor!- A rejoinder to Arnett*. *Child Dev Pers* 1 (2): 83-85.
- Kenny ME, Şirin SR (2006) *Parental attachment, self-worth, and depressive symptoms among emerging adulthood*. *J Couns & Dev* 84: 61-71.
- Lapsley DK, Hill PL (2010) *Subjective invulnerability, optimism bias and adjustment in emerging adulthood*. *J Youth and Ad* 39(8): 847-57.

ATAK VE ÇOK

Lee JJ (2006) *Global citizenship: extending students' knowledge and action to the global context.* *J Coll & Character* 2 (1): 26-34.

Maysless O, Scharf M (2003) *What does it mean to be an adult? The Israeli experience.* *New Directions for Child and Adolescent Development*, volume 100 içinde, J. Arnett & N. Galambos (ed), Inc. 5. New York: Wiley Periodicals.

Messersmith EE, Garrett JL, Davis-Kean PE ve ark. (2008) *Career development from adolescence through emerging adulthood: Insights from information technology occupations.* *J Ad Res* 23 (2): 206-227.

Miller-Lewis L, Wade T, Lee C (2006) *Psychosocial risk factors for pregnancy risk-taking in young women in emerging adulthood: Evidence from the Australian longitudinal study on women's health* *Aust J Psychology* 58(1): 17-30.

Mullis R, Byno L, Shriner M ve ark. (2009) *Reckless behaviour and ssexual practices of emerging adult women.* *Aust J Ed & Dev Psychology* 9: 34-46.

Nelson L (2003) *Rites of passage in emerging adulthood: Perspectives of young Mormons.* *New Directions for Child and Adolescent Development* No. 100. içinde, J J Arnett ve NL Galambos (ed) New York: Wiley Periodicals.

Nelson LJ, Chen X (2007) *Emerging adulthood in China: The role of social and cultural factors.* *Child Dev Pers* 1 (2): 86-91.

Reifman A, Arnett JJ, Colwell MJ (2003) *The IDEA: Inventory of the dimensions of emerging adulthood.* Paper presented at the 111th Annual Convention of the American Psychological Association, Toronto, Canada. 2003, 4-6 August.

Rosenberg N (2007) *Rethinking emerging adulthood in Japan: Perspectives from long-term single women.* *Child Dev Pers* 1 (2): 92- 95.

Salmela-Aro K, Helve H (2006) *Emerging adulthood in Finland.* *Routledge International Encyclopedia of Adolescence* içinde, J Arnett (ed) Routledge, Taylor & Francis Group, New York.

Salmela-Aro K, Helve H (2007) *Emerging adulthood in Finland.* *Routledge International Encyclopedia of Adolescence* içinde, J Arnett (ed) Routledge, Taylor & Francis Group, New York.

Schoon I, Bynner J (2003) *Risk and resilience in the life course: Implications for interventions and social policies.* *J Youth Stud* 6: 1-31.

Schulenberg JE, Zarrett NR (2005) *Mental health during emerging adulthood: Continuity and discontinuity in courses, causes, and functions,* Washington DC US: American Psychological Association.

Shanahan MJ, Porfeli E, Mortimer JT ve ark. (2002) *Subjective age identity and the transition to adulthood: Demographic markers and personal attributes.* *Youth Dev Stud* 8: 76-81.

Steinberg L (2005, 2007) *Ergenlik.* (Yayıma hazırlayan Figen Çok) Ankara, İmge Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 2005'te yayımlandı).

Strachman A, Impett EA, Henson JM ve ark. (2009) *Early adolescent alcohol use and sexual experience by emerging adulthood: A 10 year longitudinal investigation.* *J Ad Health* 45(5): 478-82.

Tanner JL (2006) *Recentring during emerging adulthood: A critical turning point in life span human development.* *Emerging Adults in America: Coming of Age in the 21st Century* içinde, JJ. Arnett ve LT Tanner (ed) American Psychological Association: Washington DC., s: 21-27.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2009) *Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri.* Web sayfası:<http://nkg.tuik.gov.tr>

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2007) *Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü.* Ankara: HÜNEE.

Vida R, Brownlie EB, Beitchman JH ve ark. (2009) *Emerging adult outcomes of adolescent psychiatric and substance use disorders.* *Addict Behav* 34(10): 800-5.

White HR, Jackson K (2005) *Social and psychological influences on emerging adult drinking behaviour.* *Alc Health Res* 28: 182-190.

Willoughby BJ, Jodi D (2009) *The relationships between emerging adults' expressed desire to marry and frequency of participation in risk-taking behaviors.* *Youth & Soc* 40: 426-450.